

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5550014>

Мельничук Н.Ю.

*д.ю.н., доцент,
ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»
<https://orcid.org/0000-0002-5966-0308>*

Сопільник Л.І.

*д.ю.н., д.т.н., професор,
Заслужений винахідник України,
ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»
<https://orcid.org/0000-0001-6581-7255>*

Буга Л.В.

*к.ю.н.
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
<https://orcid.org/0000-0002-9034-7301>*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

JEL Classification: K 19
SECTION "LAW": Право.

Анотація. У статті досліджено проблематику адміністративно-правових засад функціонування Управління державної охорони України на сучасному етапі. Розкрито основні напрямки діяльності Управління, охарактеризовано правовий статус з урахуванням необхідності протидії тероризму. Виокремлено актуальні напрямки протидії тероризму та функціонування Управління в умовах проведення Антитерористичної операції.

Ключові слова: державна охорона, Управління державної охорони України, національна безпека, протидія тероризму, Антитерористична операція.

Annotation. One of the central administrative and legal principles of the Office of State Protection of Ukraine is countering terrorism, which is carried out following the rule of law principles, protection of human and civil rights and freedoms, based on the current legal status of the Office.

In our opinion, the existing research should be generalized and supplemented based on elaborating the principles of counteraction to terrorism, which is integrated into the administrative and legal principles of functioning of the Department of State Protection of Ukraine.

One of the state's leading functions is to protect the rights and legitimate interests of citizens, individuals and legal entities from unlawful encroachments, ensuring the principle of legality, as well as the protection of law and order established in the state. Each of these tasks is performed with the help of the law enforcement function of the OSP of Ukraine.

The article deals with the problems of the organizational and legal principles of the Department of State Protection of Ukraine's functioning at the present stage. First, we revealed the main directions of activity of the Office and characterized the legal status by taking into account the necessity of counteracting terrorism. Finally, we singled out the fundamental

principles of counteraction to terrorism and the functioning of the Office in the context of the Anti-terrorist operation.

Given the study, we consider it appropriate to emphasize that strengthening the National Security of Ukraine requires expanding the field of research in the field of functioning of the Department of State Protection of Ukraine. Therefore, at the present stage, it is essential to summarize the existing developments in this area and detail the primary trend that determines the future development of the Office - strengthening the role in countering terrorist threats.

The prospect of further research is the development of administrative and legal mechanisms to combat terrorism by the Department of State Protection of Ukraine.

Key words: state guard, Department of State Protection of Ukraine, national security, counteraction to terrorism, anti-terrorist operation.

Вступ

Однією з центральних адміністративно-правових засад функціонування Управління державної охорони України протидію тероризму, що здійснюється у відповідності до принципів верховенства права, захисту прав і свобод людини і громадянина, на підставах дійсного правового статусу Управління з урахуванням кадрових, фінансових та управлінських можливостей.

Дослідження особливостей функціонування Управління державної охорони України здійснювали Антипенко В.Ф., Биструхін Г.С., Гордієнко С. Г., Задорожний С.С., Корж І. Ф., Новицький Г.В.

Існуючі дослідження, на наше переконання, варто узагальнити та доповнити на основі опрацювання засад протидії тероризму, що інтегруються у адміністративно-правові засади функціонування Управління державної охорони України.

Зважаючи на це, *метою статті* є теоретико-правове обґрунтування адміністративно-правових засад функціонування Управління державної охорони України.

Результати дослідження

Однією з провідних функцій держави є забезпечення охорони прав та законних інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань, забезпечення принципу законності, а також охорони встановленого в державі правопорядку. Власне, кожне з цих завдань являє і виконується за допомогою правоохоронної функції УДО України.

Ознаки правоохоронної діяльності УДО України:

1. Правоохоронна діяльність носить владний характер, який полягає у реалізації від імені держави та на підставі наданих нею повноважень, УДОУ та посадовими особами, їх приписи є обов'язковими для адресатів.

2. Правоохоронна діяльність реалізується не в будь-якому порядку, не будь-яким способом, а лише із застосуванням законних заходів впливу до правопорушників у встановленій формі.

3. Правоохоронна діяльність має правозастосовчий характер, не приймаються нові юридичні норми, а застосовуються вже чинні. Дії та результати дій суб'єктів правоохоронної діяльності спрямовані на інших суб'єктів права, створюючи, змінюючи або припиняючи їх права та обов'язки.

4. Реалізація правоохоронної діяльності покладається на спеціально уповноважений органи, яким є УДО України, для виконання правоохоронних функцій якими, держава наділяє коштами та матеріальними ресурсами.

Управління державної охорони України як державний правоохоронний орган спеціального призначення, що здійснює державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, підпорядкований Президентові України та підконтрольний Верховній Раді України є одним із вагомих елементів (складових) СБО України.

Якщо розглядати функції з погляду прав співробітників УДО України (ст. 18 Закону), то визначаються такі функції:

- вимагання від громадян додержання режиму, встановленого на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона;
- затримання осіб, які незаконно проникли або намагаються проникнути на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, транспортних засобів, на яких вони прибули в район об'єкта охорони, і передавати їх іншим правоохоронним органам;
- спільно з відповідними підрозділами Національної поліції тимчасове обмеження або заборона під час здійснення охоронних заходів руху транспортних засобів та пішоходів на вулицях і дорогах під час проїзду автомобільним транспортом Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, а також глав іноземних держав, парламентів і урядів, керівників міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом, недопущення громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, вимагання від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх;
- використання транспортних засобів, що належать органам державної влади України, підприємствам, установам, організаціям і громадянам (крім транспортних засобів, що належать дипломатичним представництвам іноземних держав і міжнародним організаціям, а також спеціального призначення), для запобігання злочинам, переслідування і затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, доставлення осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, в лікувальні заклади, а також для проїзду до місця події з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків, завданих власникам цих транспортних засобів;
- у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, заходити в житлові та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;
- використання під час проведення охоронних заходів засоби зв'язку, що належать державним органам, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форм власності з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків;
- збереження, носіння і застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів на підставі і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», військовими статутами та прийнятими відповідно до них нормативними актами, провезення зброї та спеціальних засобів в усіх видах транспорту;
- позачергове придбання квитків на всі види транспорту незалежно від наявності місць та поселення в готелях при пред'явленні посвідчення про відрядження.

Згідно Закону України «Про боротьбу з тероризмом» з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначення правих та організаційних основ боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом. Статтею 4 цього Закону УДО України віднесено до суб'єктів боротьби з тероризмом, що бере участь в операціях з припинення терористичних актів, спрямованих проти посадових осіб та об'єктів, охорону яких доручено підпорядкованим цьому Управлінню підрозділам; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України

необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій [2].

Реалізація державної політики у сфері боротьби з тероризмом потребує здійснення системних узгоджених заходів, зокрема, спеціального, зовнішньополітичного, організаційно-правового, соціально-економічного, інформаційного, гуманітарного, морально-культурного та освітнього характеру. Ефективна реалізація державної політики у сфері боротьби з тероризмом потребує чіткої координації дій суб'єктів боротьби з тероризмом, що спрямовує УДО України на налагодження взаємодії в антитерористичній сфері з іншими спеціальними службами та правоохоронними органами держави, чітке визначення функцій органу державної охорони у загальнодержавній системі та міжнародному співробітництві протицього страшному лиху сучасності.

Серед провідних шляхів й способів запобігання терористичній діяльності найбільш властивими для УДО України (виходячи із функцій відомства та наявних оперативно-службових можливостей) можна вважати прогнозування, виявлення та усунення терористичних загроз; проведення профілактичної роботи з особами, поведінка яких свідчить про їх наміри здійснювати терористичну діяльність; участь у розробленні та затвердженні критеріїв віднесення об'єктів (незалежно від форми власності) до переліку об'єктів можливих терористичних посягань; участь у розробленні та впровадженні стандартів, правил, технічних умов антитерористичної захищеності об'єктів можливих терористичних посягань, зокрема особливих правил антитерористичної безпеки; удосконалення систем та режимів охорони об'єктів можливих терористичних посягань; удосконалення організаційних засад міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом; підвищення ефективності контррозвідувальних, оперативно-розшукових і оперативно-технічних заходів, що здійснюються з метою своєчасного виявлення і припинення терористичної діяльності; забезпечення готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом до припинення терористичних актів; своєчасна підготовка, організація і здійснення комплексних скоординованих антитерористичних заходів у разі вчинення або загрози вчинення терористичних актів; пошук та аналітична обробка інформації про загрозу вчинення терористичних актів; приведення у готовність за відповідним ступенем сил та засобів суб'єктів боротьби з тероризмом; участь у виявленні окремих осіб, груп і організацій, дії яких спрямовані на підготовку або вчинення терористичних актів, а також припинення їх протиправних діянь; участь в організації і проведенні антитерористичних операцій.

Управління державної охорони України бере участь в операціях з припинення терористичних актів, спрямованих проти посадових осіб та об'єктів, охорону яких доручено підпорядкованим цьому Управлінню підрозділам, надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

При проведенні антитерористичної операції використовуються сили і засоби (особовий склад, спеціалісти, зброя, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) суб'єктів боротьби з тероризмом. За рішенням керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України, погодженим із керівництвом відповідних суб'єктів боротьби з тероризмом, до широкомасштабних, складних антитерористичних операцій у районі їх проведення залучаються та використовуються сили та засоби (особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів, військових частин, зброя, бойова техніка, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) і Управління державної охорони України.

Військовослужбовці УДО України повинні чітко знати й керуватися у разі необхідності, правами посадових осіб, залучених до проведення антитерористичної операції, а саме:

- застосовувати відповідно до законодавства України зброю і спеціальні засоби;

- затримувати і доставляти в органи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню; перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;
- здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий догляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;
- тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, у тому числі транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;
- входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;
- використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину.

Згідно з Указом Президента України «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України», основні зусилля з розвитку сектору безпеки і оборони зосереджуватимуться на поетапному та узгодженому нарощуванні оперативних спроможностей сил безпеки і оборони та рівня їх готовності до невідкладного реагування на виклики й загрози національній безпеці України. Однією із складових сектору безпеки і оборони визначено Управління державної охорони України [1].

У своїй діяльності УДО керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права має застосовуватися з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Правову основу діяльності Управління державної охорони України становлять Конституція України, міжнародні договори України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері державної охорони. Розглянемо нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють засади організації і здійснення державної охорони та функціонування УДО України.

Основним нормативно-правовим актом держави, положення якого безпосередньо регулюють питання державної охорони та функціонування Управління державної охорони України є згадуваний вище Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», ухвалений 4 березня 1998 р. Цим актом визначається: мета та принципи здійснення державної охорони, а також об'єкти охорони та суб'єкти забезпечення безпеки; права і обов'язки сторін державної охорони; завдання, повноваження та функції УДО; способи здійснення

державної охорони; порядок залучення інших державних органів до державної охорони. Крім того, положенням цього Закону регулюються питання функціонування УДО України та здійснення контролю за його діяльністю; соціального і правового захисту осіб, які здійснюють державну охорону; фінансового і матеріального забезпечення.

Відповідно до визначеної у законодавстві мети здійснення державної охорони, на відомство покладаються такі провідні завдання:

- охорона органів державної влади України;
- забезпечення безпеки посадових осіб, визначених цим Законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;
- забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених цим Законом, які проживають разом з ними або супроводжують їх;
- запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;
- охорони об'єктів, визначених цим Законом;
- забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених цим Законом посадових осіб;
- участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Функції Управління державної охорони України можна поділити на такі групи:

- управлінські;
- правоохоронні;
- оперативно-службові;
- оперативно-розшукові;
- контррозвідувальні;
- розвідувальні;
- функції забезпечення.

Висновки

Зважаючи на проведені дослідження, вважаємо за доцільне підкреслити, що посилення забезпечення Національної безпеки України вимагає розширення поля наукових досліджень у сфері функціонування Управління державної охорони України. На нинішньому етапі важливо не лише узагальнити існуючі напрацювання у цій сфері, а й деталізувати основну тенденцію, що визначає майбутнє розвитку Управління – посилення ролі у протидії терористичним загрозам.

Перспективою подальших досліджень є опрацювання адміністративно-правових механізмів протидії тероризму силами Управління державної охорони України.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 4 березня 2016 р. № 92 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page>